

PLATNE USLUGE

STANJE

Tri godine nakon početka primene Zakona o platnim uslugama, 8. juna 2018. godine usvojene su izmene i dopune Zakona, koje su u primeni od 17. marta 2019. godine. Navedene izmene imaju za cilj veću transparentnost naknada koje naplaćuju pružaoci platnih usluga, bolju informisanost i veću zaštitu korisnika platnih usluga.

Zakonom su uklonjene administrativne prepreke za promenu platnog računa za korisnike platnih usluga. Uvođenjem obaveze banke da potrošaču koji ima zakonit boravak u Republici Srbiji, na njegov zahtev, omogući otvaranje i korišćenje platnog računa sa osnovnim uslugama, se stvaraju uslovi za podsticanje razvoja savremenih oblika plaćanja, kao i da se učine dostupnim platne usluge većem broju lica.

Krajem 2018. godine usvojen je set podzakonskih akata koji bliže uređuju oblast platnih usluga i platnih sistema, uključujući pitanja vezana za naknade pružalaca platnih usluga (njihovu transparentnost, način njihovog objavljivanja i dostavljanja), listu reprezentativnih usluga, pravila rada platnih sistema (uključujući sistem instant plaćanja - IPS), nadzora platnih sistema i dr.

Kako bi se podstakao rast i efikasnost bezgotovinskog plaćanja platnim karticama i zaštitili interesi korisnika ovih platnih usluga, u junu 2018. godine usvojen je Zakon o međubankarskim naknadama i posebnim pravilima poslovanja kod platnih transakcija na osnovu platnih kartica. Očekivanja regulatora su da će regulisanje ove specifične oblasti doprineti smanjenju troškova prihvatanja platnih kartica, povećanju transparentnosti i konkurentnosti na tržištu, pospešivanju savremenih oblika plaćanja, smanjivanju količine gotovog novca na tržištu i sive ekonomije.

U 2019. godini nije bilo značajnih izmena zakona koje bi uticale na prošlogodišnje preporuke Saveta.

COVID-19

15. marta 2020. godine je uvedeno vanredno stanje kao posledica epidemije COVID-19 uzrokovane SARS-CoV2 koronavirusom. Vanredno stanje i mere protiv širenja epidemije su prouzrokovali značajnu promenu u navikama potrošača. Banke su veliki napor usmerile na obezbeđivanje uslova za adekvatno pružanje usluga klijentima na daljinu, što bi se u oblasti platnih usluga najviše odnosilo na povećani promet platnih transakcija kupovine robe i usluga

preko interneta. Na osnovu podataka NBS, broj transakcija kupovine robe i usluga preko interneta se povećao za 106% u drugom kvartalu 2020. (3.205.385 transakcija) u odnosu na isti period 2019. godine (1.559.128 transakcija). Volumen transakcija kupovine robe i usluga preko interneta se povećao za 78% u dugom kvartalu 2020. (4.103.241.900 RSD) u odnosu na isti period 2019. godine (7.300.490.184 RSD). Na osnovu podataka se može zaključiti da je bankarski sistem spremno dočekao navedene značajne promene u funkcionisanju platnog sistema.

Uredba o fiskalnim pogodnostima i direktnim davanjima privrednim subjektima u privatnom sektoru i novčanoj pomoći građanima u cilju ublažavanja ekonomskih posledica nastalih usled bolesti COVID-19 je stupila na snagu 10. aprila 2020. Uredbom su uređene fiskalne pogodnosti za pravna lica i preduzetnike kroz odlaganje plaćanje poreza i doprinosa, i direktna davanja za preduzetnike i pravna lica kroz uplatu bespovratnih novčanih sredstava iz budžeta. Radi isplate direktnih davanja, privrednom subjektu se otvarao poseban namenski račun kod banke kod koje poseduje tekući račun. Banke su na osnovu instrukcija NBS-a uspele da implementiraju otvaranje namenskih računa i pored tehničke kompleksnosti zadatka. Pored pomoći za pravna lica, obezbeđena je uplata svim punoletnim građanima Republike Srbije u vidu jednokratne novčane pomoći u iznosu od 100 evra u dinarskoj protivvrednosti.

POBOLJŠANJA

Izmenama i dopunama Zakona o platnim uslugama smanjena je odgovornost platioca za gubitak kod izvršenja neodobrene platne transakcije ukradenim ili zloupotrebjenim platnim instrumentom sa RSD 15.000,00 na RSD 3.000,00 čime je povećana odgovornost banke. Dodatno od banaka se zahteva ulaganje u dodatne sigurnosne mere, kako bi se smanjio broj zloupotreba.

Položaj korisnika platnih usluga dalje je poboljšan propisivanjem da će u predugovornoj fazi, pored drugih informacija utvrđenih Zakonom, od banke dobiti i dokument koji sadrži spisak usluga sa liste reprezentativnih usluga i podatke o pojedinačnoj naknadi za svaku takvu uslugu. Omogućava mu se potpuni pregled ponuda na tržištu radi donošenja odluke o izboru pružaoca platne usluge, a može i da podnese zahtev za promenu platnog računa, ili prenos određenih platnih usluga, sa ili bez gašenja platnog računa otvorenog kod prethodnog pružaoca platnih usluga, brzo i jednostavno i bez nepotrebnih administrativnih zahteva

pružaoca platnih usluga. Takođe, položaj korisnika platnih usluga poboljšan je i obavezom banaka da ih obaveštavaju o naplaćenim naknadama u prethodnoj godini.

01. aprila 2019. godine je i poslednja banka u Srbiji prihvatila Sistem za instant plaćanja Narodne banke Srbije – sistem IPS NBS, upotpunivši spisak banaka učesnica u NBS IPS platnom sistemu. IPS je savremeni platni sistem koji obezbeđuje pružaocima platnih usluga izvršavanje pojedinačnih instant transfera odobrenja (instant plaćanja) 24 časa dnevno, sedam dana u nedelji, 365 dana u godini (24/7/365), tj. u bilo koje doba dana, tokom svakog dana u godini, i to skoro trenutno, odnosno u roku od svega nekoliko sekundi. Potrošači su zbog epidemije bili prinuđeni da se okrenu elektronskom i mobilnom bankarstvu, te je uvođenje IPS platnog sistema pre nastanka epidemije dodatno doprineo popularizaciji istog. 27. februara 2020. godine uvedeno je instant plaćanje QR kodom na prodajnim mestima putem „IPS Skeniraj“/„IPS Pokaži“ funkcionalnosti, koju su Banke implementirale u svoje m-banking aplikacije. Kupac može da plati korišćenjem QR koda, i to na dva načina. Jedan način je da kupac generiše na svom mobilnom telefonu QR kod, koji će zatim trgovac skenirati, a drugi da trgovac bude taj koji će generisati QR kod na svom prodajnom mestu, a kupac ga skenirati i na taj način platiti. Pored toga što ubrzava proces plaćanja, predstavlja i konkurenciju kartičnim plaćanjima, zato što omogućava trgovcu da mu novčana sredstva budu odmah dostupna na računu, bez potrebe da čeka nekoliko dana, kao kod plaćanja karticom. NBS je povoljnijom tarifnom politikom od kartičnih, stvorila uslove da troškovi prihvatanja instant plaćanja budu niži za trgovce. Time se motivišu i mali trgovci, koji danas ne prihvataju platne kartice, da na svojim pro-

dajnim mestima omoguće upotrebu ovog inovativnog načina plaćanja. Banke će u narednom periodu nastaviti da šire lepezu svoje ponude uvođenjem i rešenja za prihvatanje instant plaćanja putem mobilnih aplikacija namenjenih malim trgovcima, koje će trgovci jednostavno instalirati na svojim uređajima (mobilnom telefonu ili tabletu), i tako omogućiti potrošačima plaćanje putem NBS IPS QR koda na prodajnom mestu. Pored uvođenja IPS QR koda u malo-prodajne objekte, više privrednih subjekata je otpočelo sa izdavanjem mesečnih računa/faktura sa odštampanim IPS QR kodom. Potrošači imaju mogućnost plaćanja skeniranjem IPS QR koda, bez potrebe da unose podatke u nalog za plaćanje.

PREOSTALI PROBLEMI

Prema podacima objavljenim od strane Narodne banke Srbije, u Registru platnih institucija se nalazi 13 privrednih društava, a samo dve institucije elektronskog novca, tako da uticaj Zakona na razvoj ovog segmenta poslovanja i dalje ne daje zadovoljavajuće rezultate. Kako su uslovi i početni i minimalni kapital za obavljanje poslova platnog sistema pooštreni, namera regulatora očigledno više nije povećanje broja „igrača“ na tržištu, već postizanje većeg stepena zaštite od opšteg poslovnog rizika.

Novim zakonskim rešenjima, od pružaoca platnih usluga se očekuje izrada niza sistemskih rešenja, kako bi se nove obaveze, koje im propisi o platnim uslugama nameću, ispunile, što dovodi do povećanja operativnih troškova.

Iako obim IPS transakcija raste, on još uvek nije značajan u odnosu na ukupan broj platnih transakcija.

PREPORUKE SAVETA

- Osnivanje zajedničke platforme banaka za razmenu informacija u postupku promene računa i kod otvaranja i vođenja računa sa osnovnim uslugama. (3)
- Duži rokovi za implementaciju propisa koji zahtevaju sistemski rešenja (uključujući složena tehnička rešenja) kod pružalaca platnih usluga. (2)
- Izmena Zakona o međubankarskim naknadama i posebnim pravilima poslovanja kod platnih transakcija na osnovu platnih kartica na način da izdavanje kartica, kod kojih se u domaćim platnim transakcijama obrada ne obavlja u Republici Srbiji, ne bude uslovljeno prethodnim izdavanjem platne kartice za izvršavanje domaćih platnih transakcija. (2)